דכתיב [1]ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתיב [2]ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש (א)כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו בעי למיהדר כיון דהרהר בדעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום [א] דבר אחר (ב)אין פגיעה אלא תפלה שנאמר [3]ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי וילן שם כי בא השמש בתר דצלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה מיד בא השמש והיינו דכתיב [4]ויזרח לו השמש וכי לו בלבד זרחה והלא לכל העולם כולו זרחה אלא א"ר יצחק שמש שבא בעבורו זרחה בעבורו ומנלן דכלה זרעיה דדוד דכתי' [5]ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה והא אשתייר ליה יואש התם נמי אשתייר אביתר דכתיב [6]וימלט בן אחד לאחימלך בן אחיטוב ושמו אביתר אמר רב יהודה אמר רב אלמלא (ג)(לא) נשתייר אביתר לאחימלך בן אחיטוב לא נשתייר מזרעו של דוד שריד ופליט אמר רב יהודה אמר רב בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של זהב ועמהן שגלונות וזונות ובשמנים אלף גבורים לבושי שריון קליפה ובששים אלף אחוזי חרב רצים לפניו [ב] והשאר פרשים וכן באו על אברהם וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג במתניתא תנא אורך מחנהו ארבע מאות פרסי רחב צואר סוסיו ארבעים פרסי סך מחנהו מאתים וששים ריבוא אלפים חסר חד בעי אביי חסר חד ריבויא או חסר חד אלפא או חסר מאה או חסר חד תיקו תנא ראשונים עברו בשחי שנאמר [7]וחלף ביהודה שטף ועבר אמצעיים עברו בקומה שנאמר עד צואר יגיע אחרונים העלו עפר ברגליהם ולא מצאו מים בנהר לשתות עד שהביאו מים ממקום אחר ושתו שנאמר [8]אני קרתי ושתיתי מים וגו' והכתיב [9]ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה ושמנים וחמשה אלף (ויקומו) [וישכימו] בבקר והנה כלם פגרים מתים אמר ר' אבהו הללו ראשי גייסות הן אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב [10]במשמניו רזון בשמינים דאית בהו אמר רבינא דיקא נמי דכתיב [11]וישלח ה' מלאך ויכחד כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה וגו' ויבא בית אלהיו ומיציאי מעיו שם הפילוהו בחרב שמע מינה במה הכם רבי אליעזר אומר ביד הכם שנאמר [12]וירא ישראל את היד הגדולה היד שעתידה ליפרע מסנחריב רבי יהושע אומר באצבע הכם שנאמר [13]ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים היא היא אצבע שעתידה ליפרע מסנחריב ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אמר לו הקב"ה לגבריאל מגלך נטושה אמר לפניו רבונו של עולם נטושה ועומדת משעת ששת ימי בראשית שנאמר [14]מפני חרבות נדדו (ד)וגו' ר' שמעון בן יוחי אומר אותו הפרק זמן בישול פירות היה אמר לו הקב"ה לגבריאל כשאתה יוצא לבשל פירות הזקק להם שנאמר [15]מידי עברו יקח אתכם כי בבקר בבקר יעבור ביום ובלילה והיה רק זועה הבין שמועה וגו' אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי אגב אורחך לבעל דבבך אישתמע ויש אומרים בחוטמן נשף בהן ומתו שנאמר [16]וגם נשף בהם ויבשו ר' ירמיה בר אבא אמר כפיים ספק להם ומתו שנאמר [17]וגם אני (הכתי) [אכה] כפי אל כפי והניחותי חמתי ר' יצחק נפחא אמר אזנים גלה להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו שנאמר [18]מרוממתך נפצו גוים וכמה נשתייר מהם רב אמר (ה)עשרה שנאמר [19]ושאר עץ יערו מספר יהיו ונער יכתבם כמה נער יכול לכתוב עשרה ושמואל אמר תשעה שנאמר [20]ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה ר' יהושע בן לוי אמר ארבעה עשר שנאמר שנים שלשה [וכו'] ארבעה וחמשה רבי יוחנן אמר חמשה סנחריב ושני בניו נבוכדנצר ונבוזר אדן נבוזר אדן גמרא נבוכד נצר דכתיב [21]ורוה דרביעאה דמי לבר אלהין ואי לאו דחזייה מנא הוה ידע סנחריב ושני בניו דכתיב [22]ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו דכתיב [23]ביום ההוא יגלח ה' בתער השכירה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן תספה אתא קודשא בריך הוא ואדמי ליה כגברא סבא א"ל כי אזלת לגבי מלכי מזרח ומערב דאייתיתינהו לבנייהו וקטלתינהו מאי אמרת להו אמר (ו)להו ההוא גברא בההוא פחדא נמי יתיב אמר ליה היכי נעביד א"ל זיל

ושני

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. אלמא בא לחרן וכתיב ויפגע במקום שעדיין לא הגיע לחרן שהיה עדיין בבית אל: **שהתפללו בו אבותי.** אברהם ויצחק (ז)(אברהם דכתיב ויעתק משם [בראשית יב] יצחק אין מקרא בידי): **הרהר בדעתיה למהדר.** למקום: **קפצה ליה ארעא.** והיה שם מיד וקרא מוכיח דכתיב ויפגע במקום שהמקום פגעו שקפצה לו הארץ ונתקרב לו המקום: הכי גרסינן **ד"א אין פגיעה אלא תפלה.** ונראה למורי דהכא לא מיגרסא הך מילתא: בית אל זה ירושלים חרן חוץ לארץ: **כי בא השמש.** ויבא השמש לא נאמר אלא כי בא השמש דמשמע שהיה דעתו לחזור כי עוד היום גדול כיון שראה כי בא השמש לן: **ויזרח לו השמש.** משמע השמש שהיה לו כבר שבא בשבילו כבר: **ומנ"ל דכלה זרעיה דדוד.** כדאפיך ללותיה: **התם נמי אשתייר אביתר.** מכהני נוב: **שגלונות.** מלכות: **על אברהם.** כשנלחם בד' מלכים: **בעי אביי.** האי חסר חד היכי קאמר אי חסר חד רבוא וכו': **ראשונה.** כת ראשונה מחיל של סנחריב: **עברו בשחי.** שטו הסוסים בירדן ונתמעטו המים עד שעברו: **אמצעיים בקומה.** זקופה ולא היו המים מגיעין אלא עד הצואר יגיע: **שחי.** כמו שחו: **העלו עפר ברגליהם.** שלא היה שם מים כל עיקר: **קרתי.** לשון מקור: ה"ג **ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור אמר רבי וכו'** ולא גרסינן **והא כתיב ויצא מלאך ה'.** אלמא כל המחנה אשור אינו אלא קפ"ה אלף ולעיל קתני מאתים וס' רבוא: **הללו.** קפ"ה אלף ראשי גייסות נגידי החיל שכן עולה לחשבון לכדאמרינן ארבעים וחמשה אלף בני מלכים שמנים אלף גבורים ששים אלף אחוזי חרב הרי קפ"ה אלף אבל האחרים שמתו אין מספר כדאמר והשאר פרשים אין מספר: **במה הכם.** המלאך: **היד הגדולה.** יד הגדולה לא נאמר אלא היד דמשמע היד שעתידה וכו': **מגלך נטושה.** שחוזה מגלך להרוג את אלו: **גבריאל.** ממונה על בשול הפירות: **הזקק לאלו.** לחיל סנחריב להרגן: **אגב אורחך.** כשתלך לדרכך לפי תומך: **לבעל דבבך אשתמע.** לשונאך התראה והפחידו: **נשף.** נפח: **עשרה.** שהנער יכול להטיף טיפה של דיו והיינו יו"ד שנאמרו עשרה: **ושמואל אמר תשעה ונשאר בו עוללות כנוקף זית.** שאין נשארין בו אלא דבר מועט שנים או שלשה גרגרים בראש אמיר כן לא ישתייר במחנהו אלא דבר מועט וכמה ארבעה וחמשה בסעיפיה פוריה ארבעה וחמשה והיינו תשעה: **י"ד שנים ושלשה ארבעה וחמשה.** ר' יוחנן מקרא לא דייק להו אלא הכי קאמר הללו חמשה נשתיירו מהן סנחריב ושני בניו וקרא משמע כנוקף זית דמשייר מעט בראש ענף שנים או שלשה גרגרים כך ישתייר לו מעט ד' או ה': **נבוכדנצר דכתיב.** גבי [חנניה] מישאל ועזריה תוארו ורויה די רביעאה דמי לבר אלהין אלמא דחזא גבריאל והכירו בכבשן: **סנחריב ושני בניו דכתיב ויהי הוא משתחוה בית וגו':** **אי אפשר לאמרו.** שהקדוש ב"ה בעצמו גלחו לסנחריב: **דאייתיתינהו לבנייהו.** כדאמרינן שהביא עמו ארבעים וחמשה אלף בני מלכים:

אשני

תורה אור

1. וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: בראשית כח י
2. וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: בראשית כח יא
3. וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי כִּי אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ: ירמיהו ז טז
4. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ: בראשית לב לב
5. וַעֲתַלְיָה אֵם אֲחַזְיָהוּ רָאֲתָה כִּי מֵת בְּנָהּ וַתָּקָם וַתְּאַבֵּד אֵת כָּל זֶרַע הַמַּמְלָכָה: מלכים ב יא א
6. וַיִּמָּלֵט בֵּן אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן אֲחִטוּב וּשְׁמוֹ אֶבְיָתָר וַיִּבְרַח אַחֲרֵי דָוִד: שמואל א כב כ
7. וְחָלַף בִּיהוּדָה שָׁטַף וְעָבַר עַד צַוָּאר יַגִּיעַ וְהָיָה מֻטּוֹת כְּנָפָיו מְלֹא רֹחַב אַרְצְךָ עִמָּנוּ אֵל: ישעיהו ח ח
8. אֲנִי קַרְתִּי וְשָׁתִיתִי מָיִם וְאַחְרִב בְּכַף פְּעָמַי כֹּל יְאֹרֵי מָצוֹר: ישעיהו לז כה
9. וַיֵּצֵא מַלְאַךְ יְיָ וַיַּכֶּה בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר מֵאָה וּשְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אָלֶף וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים: ישעיהו לז לו
10. לָכֵן יְשַׁלַּח הָאָדוֹן יְיָ צְבָאוֹת בְּמִשְׁמַנָּיו רָזוֹן וְתַחַת כְּבֹדוֹ יֵקַד יְקֹד כִּיקוֹד אֵשׁ: ישעיהו י טז
11. וַיִּשְׁלַח יְיָ מַלְאָךְ וַיַּכְחֵד כָּל גִּבּוֹר חַיִל וְנָגִיד וְשָׂר בְּמַחֲנֵה מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיָּשָׁב בְּבֹשֶׁת פָּנִים לְאַרְצוֹ וַיָּבֹא בֵּית אֱלֹהָיו וּמִיצִיאֵי מֵעָיו שָׁם הִפִּילֻהוּ בֶחָרֶב: דברי הימים ב לב כא
12. וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּייָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: שמות יד לא
13. וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ: שמות ח טו
14. כִּי מִפְּנֵי חֲרָבוֹת נָדָדוּ מִפְּנֵי חֶרֶב נְטוּשָׁה וּמִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרוּכָה וּמִפְּנֵי כֹּבֶד מִלְחָמָה: ישעיהו כא טו
15. מִדֵּי עָבְרוֹ יִקַּח אֶתְכֶם כִּי בַבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יַעֲבֹר בַּיּוֹם וּבַלָּיְלָה וְהָיָה רַק זְוָעָה הָבִין שְׁמוּעָה: ישעיהו כח יט
16. אַף בַּל נִטָּעוּ אַף בַּל זֹרָעוּ אַף בַּל שֹׁרֵשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשַׁף בָּהֶם וַיִּבָשׁוּ וּסְעָרָה כַּקַּשׁ תִּשָּׂאֵם: ישעיהו מ כד
17. וְגַם אֲנִי אַכֶּה כַפִּי אֶל כַּפִּי וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי אֲנִי יְיָ דִּבַּרְתִּי: יחזקאל כא כב
18. מִקּוֹל הָמוֹן נָדְדוּ עַמִּים מֵרוֹמְמֻתֶךָ נָפְצוּ גּוֹיִם: ישעיהו לג ג
19. וּשְׁאָר עֵץ יַעְרוֹ מִסְפָּר יִהְיוּ וְנַעַר יִכְתְּבֵם: ישעיהו י יט
20. וְנִשְׁאַר בּוֹ עוֹלֵלֹת כְּנֹקֶף זַיִת שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה גַּרְגְּרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בִּסְעִפֶיהָ פֹּרִיָּה נְאֻם יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ישעיהו יז ו
21. עָנֵה וְאָמַר הָא אֲנָה חָזֵה גֻּבְרִין אַרְבְּעָה שְׁרַיִן מַהְלְכִין בְּגוֹא נוּרָא וַחֲבָל לָא אִיתַי בְּהוֹן וְרֵוֵהּ דִּי רְבִיעָאָה דָּמֵה לְבַר אֱלָהִין: דניאל ג כה
22. וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית נִסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר בָּנָיו הִכֻּהוּ בַחֶרֶב וְהֵמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ אֲרָרָט וַיִּמְלֹךְ אֵסַר חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו: מלכים ב יט לז
23. בַּיּוֹם הַהוּא יְגַלַּח אֲדֹנָי בְּתַעַר הַשְּׂכִירָה בְּעֶבְרֵי נָהָר בְּמֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת הָרֹאשׁ וְשַׂעַר הָרַגְלָיִם וְגַם אֶת הַזָּקָן תִּסְפֶּה: ישעיהו ז כ

מסורת הש"ס

(א) חולין צא:, (ב) [ברכות כו: תענית ז: ח. סוטה יד.], (ג) [עי' תוס' מגילה כא. ד"ה אלמלא], (ד) [נ"ל מפני חרב נטושה וגו'], (ה) [עי' תוספות מנחות כט. ד"ה קוצין], (ו) נ"ל ליה, (ז) רש"ל מ"ז,

* * *

הגהות הגר"א

[א] גמ' ד"א אין פגיעה כו' עד ואל תפגע בי. נמחק: [ב] שם והשאר פרשים. נ"ב ורגלים:

* * *

מוסף רש"י

וילך חרנה. דמשמע דמטא לחרן, והדר כתיב ויפגע במקום דהיינו בית אל, דאכתי לא מטי לחרן (חולין צא:). **מקום שהתפללו בו אבותי.** האי בית אל לא הסמוך לעי הוא אלא ירושלים, ועל שם יהיה בית אלהים קראו בית אל, והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והשדה שהתפלל בו יצחק, דכתיב (בראשית כד) לשוח בשדה, והכי אמרינן בפסחים (פח.) אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב, מאי שנא יעקב, אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב בהר ה', ולא כיצחק שקראו שדה, דכתיב לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית (חולין צא:). **קפצה.** לשון (דברים טו) לא תקפוץ את ידך, נתקצרה ונתקמצה לו (שם). **מיד ויפגע במקום.** כאדם הפוגע בחבירו שבא כנגדו, ודרשינן ליה נמי לשון תפלה כדכתיב (רות א) אל תפגעי בי (שם). **מיד בא השמש.** כדכתיב וילן שם כי בא השמש, למה ליה למכתב כי בא השמש, אלא ללמדנו ששקעה קודם זמנה (שם). **שמש שבא בעבורו.** שקעה בעבורו קודם זמנה (שם). אותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מיהרה לזרוח בשבילו (בראשית לב לב).